

Uit de natuurbescherming

LANDSVERDEDIGING EN NATUURBEHOUD

- Talrijk zijn de militaire veroveringen van Nederlandse natuurgebieden in de laatste vijftien jaren geweest. Het begon al in 1946, toen het vliegveld Deelen in blijvend militair gebruik werd genomen: in 1957 werd daar, aan de rand van ons nationale park De Hoge Veluwe, een squadron straaljagers in flagrante strijd met eerder gedane toezeggingen gestationeerd. Stichting en uitbreiding van kazernecomplexen en oefenterreinen waren evenzovele aanslagen op natuurgebieden van de Veluwe, in Noord-Brabant en Drenthe en op Vlieland. Aanslagen werden ook beraamd op Schiermonnikoog, op de Boschplaat en op de omgeving van Appelscha — plannen die mede als gevolg van protestacties gelukkig niet werden gerealiseerd.

De totale oppervlakte van alle militaire terreinen in ons land bedraagt thans ca. 41.000 ha, waarvan o.m. 6000 ha uit vliegvelden en 26.000 ha uit oefenterreinen voor de landmacht bestaat. Van deze laatste categorie is slechts 7000 ha eigendom van het Ministerie van Defensie, de overige terreinen zijn gehuurd van particulieren of in beheer ontvangen van het Ministerie van Landbouw en Visserij. Teneinde in het tekort aan oefenterreinen, dat alleen al voor de landmacht 8000 ha bedraagt, te voorzien, worden geregeld oefeningen in het buitenland gehouden. Als gevolg van de grote afstanden zijn hiermee echter aanzienlijke extra-kosten gemoeid; deze bedroegen bijv. voor de oefeningen in La Courtine naar schatting f 5 miljoen.

Het is dan ook begrijpelijk, dat men bij voorkeur de terreinen binnen onze grenzen zo intensief mogelijk benut. Hoewel het in gebruik nemen van militaire oefenterreinen op de Veluwe in de vorige eeuw heeft geleid tot instandhouding van grote complexen heidevelden, heeft het intensieve gebruik door tanks en andere moderne rupsvoertuigen tot gevolg gehad, dat een aantal van deze gebieden thans in grauwe zandwoestijnen zijn veranderd, zodat zij zelfs voor het oefenen met tanks ongeschikt zijn geworden.

Het Cultuurtechnisch Bureau van het Ministerie van Defensie heeft inmiddels voor enkele van deze terreinen reconstructieplannen ontworpen. In de Vlasakkers bij Amersfoort zijn deze werkzaamheden al grotendeels voltooid en binnenkort zal men met de Leusderheide beginnen. Behalve een beschermende beplanting worden, teneinde te voorkomen dat alle moeite tevergeefs zou zijn, betonnen rijbanen voor de tanks aangebracht. Hoe verheugend deze initiatieven op zichzelf ook zijn, een oplossing voor de geconstateerde ruimtenood bieden zij zeker niet. Men is er dan ook, zoals hierboven reeds werd gememoreerd, in 1955 toe over gegaan de zandplaat Vliehors op Vlieland in gebruik te nemen. Behalve van de landmacht (tanks) vinden hier schietoefeningen plaats van de luchtmacht (straaljagers) en van de marine (zwaar geschut).

Na interdepartementaal overleg kwam in 1957 een regeling tot stand die inhield, dat gedurende het broedseizoen en de zomermaanden geen verontrusting nabij de Vliehors mocht plaats vinden. Merkwaardigerwijze heeft de marine zich tot nu toe aan deze regeling in het geheel niet gestoord, de luchtmacht veroorzaakt door zeer laag overvliegende verkenningsvliegtuigen keer op keer paniek onder de tienduizenden op het wad fouragerende vogels en de landmacht heeft westelijk van het vliegveld in de grootste Kroonspolder, dus op de rand van de vogelkolonies, een cavaleriekazerne gebouwd. Ieder protest met verwijzing naar de gemaakte afspraken bleef tot nu toe zonder resultaat en men mag slechts gissen of het hier een chronisch gebrek aan coördinatie of een bewust negeren van de in 1957 gedane toezeggingen betreft.

Actueel in dit verband is de discussie inzake de inpoldering van de Lauwerszee. Volgens het plan dat in 1956 werd gelanceerd, zou een 750 ha grote zandvlakte in de noord-oostelijke hoek van het gebied mede bij de inpoldering worden betrokken. Dit terrein dat aan de zuidzijde zou worden afgesloten door een brede bosgordel, zou worden bestemd voor militaire oefeningen. Het is buitengewoon jammer, dat dit aspect bij de argumentering van de wenselijkheid van een spoedige uitvoering van het Lauwerszeeproject niet of nauwelijks meer wordt gehoord. Men had zich toch indertijd voor ogen gesteld, dat hier een afdoende oplossing was gevonden voor alle technische en organisatorische problemen die de oefeningen op de Vliehors met zich meebrengen en daarmee zou óók de rust op Vlieland terugkeren.

Wij willen intussen niet de indruk wekken, dat landsverdediging en natuurontruïsting samengaan. Integendeel — gewezen werd reeds op het ingrijpende herstel van de Vlasakkers en de Leusderheide en voorts heeft het Cultuurtechnisch Bureau nog een groot aantal andere beplantingen in uitvoering. Uiteraard betreffen het hier geen voor-

zieningen uitsluitend ten behoeve van het natuurbehoud, aangezien deze terreinen in het algemeen niet voor het publiek toegankelijk zijn, maar een waardevolle bijdrage tot het tegengaan van de ontluistering van ons landschap wordt hiermee zeer zeker geleverd. Noodzakelijk is echter, dat meer bekendheid wordt gegeven aan de terreinen die wel toegankelijk zijn.

Tenslotte hebben vele vestingwerken die na het midden van de vorige eeuw werden aangelegd, w.o. de forten van de Hollandse waterlinie en van de stelling Amsterdam, dikwijls een landschappelijke schoonheid die het waard maakt om vernieling te voorkomen. Momenteel worden een aantal van deze forten als vestingwerken opgeleverd en aan het beheer van het Ministerie van Defensie onttrokken. In enkele gevallen is de Dienst der Domeinen er toe over gegaan dergelijke terreinen te verpachten aan een natuurbeschermingsinstantie. Wij mogen slechts hopen, dat in de toekomst ook af en toe een oefenterrein een dergelijke bestemming krijgt!

12 oktober 1959

PETER N. JHOFF

Boekbespreking

JAHRBUCH DES VEREINS ZUM SCHUTZE DER ALPENPFLANZEN UND -TIERE. 1959. Redactie Paul Schmidt, München.

H. von Pechmann pleit ervoor in de Alpen een aantal „Totalreservate” te stichten om hier en daar het oerwoudtype terug te krijgen. De mens zou daaraan niet mogen doen.

Georg Eberle beschrijft (en fotografeert, en hoe!) zeldzame Alpenvarens en hun hybriden, wat meer voorkomt dan men van sporeplanten zou vermoeden. Hij noemt zelfs een geslachtsbastaard (*Asplenium ruta muraria* x *Ceterach officinarum*), die hij

Asplenoceterach badense noemt.

Friedrich Morton beschrijft de „Latsche” (*Pinus mugo*), zijn grote variabiliteit en z'n waarde voor de bescherming van de eerste vegetatie op de kale helling n.

Otto Färber was de gelukkige, die erin slaagde een wilde bruine beer te fotograferen in Zuid-Slavië. Hij beschrijft hoe de beer een nachtdier is en zeer goed de menselijke reuk kan waarnemen. Hij nam dus een traangaspistool mee om z'n lucht te camoufleren. De beer is in de eerste plaats herbivoor en valt praktisch nooit een mens aan. Wel eet deze kadavers. Na veel mislukte pogingen kreeg hij op een avond, toen het nog juist licht genoeg was, een beer voor de lens en slaagde erin drie Leica-beelden te maken met een 40 cm Novoflex teleobjectief.

De ook in de KNNV zo goed bekende dr. Kurt Walde beschrijft de Tiroler fauna van 350 jaar geleden aan de hand van oude literatuur en noemt: lynx, beer, wolven en visotter.

Karl Sepp beschrijft hoe de kunstmest de bloemenrijkdom van de Alpenweiden vermindert, maar wijst op de reactie daartegen bij deskundigen, die ook andere planten dan gramineeën van belang achten voor de veevoeding.

Het artikel van W. Engelhart te München, „Eh' es zu spät ist”, is zo belangrijk, dat ik er een artikel aan zou willen wijden. Alles bijeen een uitstekende uitgave.

Rockanje

C. SIPKES

DOCTERS VAN LEEUWEN. EERSTE SUPPLEMENT OP „HET GALLENBOEK”, „NIEUWE NEDERLANDSE GALLEN”. *Entomologische Berichten*, deel 19, 1/1 1959.

Dit artikel is van belang voor de gebruikers van „Het Gallenboek”, dat in onze bibliotheek verscheen en waarvan de tweede druk thans in omloop is. Gegeven wordt een lijstje van naamsveranderingen, die door nieuwe opvattingen in de systematiek noodzakelijk bleken.

Voorts wordt een lijst gepubliceerd van sedert 1956 beschreven gallen, die in aansluiting aan de tweede druk de nummers 1272 tot 1330 dragen. De helft van deze nieuwe soorten wordt veroorzaakt door de schuimcikade *Philaenus spumarius*, het spuugbeestje. In de inleiding tot zijn artikel brengt de auteur hulde aan de nagedachtenis van de heren J. Jansen en Broeder Maurentius, wier namen onverbrekkelijk verbonden zijn met de voortgang van het gallenonderzoek in Nederland in de laatste kwart eeuw.

v. V.